

PROTECȚIA SOCIALĂ – SUPT AL CALITĂȚII VIEȚII ÎN PERIOADA DE CRIZĂ

Margareta BRADU

Catedra Teorie Economică și Metodologia Cercetărilor

La protection sociale, c'est un ensemble d'actions entreprises par la société pour prévenir ou supprimer les conséquences des événements, considérés comme „des risques sociaux” sur la qualité de la vie de la population.

Les premières formes de protection sociale datent du début du XIX-ème siècle et ont imposé des mesures d'assurances sociales. Avec le temps elles ont été complétées par des notions d'assistance sociale, les deux incluses dans le concept de „sécurité sociale”.

À présent les systèmes de protection sociale jouent un grand rôle dans l'assurance de la sécurité économique humaine.

Protecția socială reprezintă ansamblul acțiunilor întreprinse de societate pentru prevenirea sau înlăturarea consecințelor unor evenimente considerate „riscuri sociale” asupra calității vieții populației.

Primele forme de protecție socială au apărut la începutul sec. XIX și au impus măsuri de asigurări sociale la care, cu timpul, s-au adăugat și elemente de asistență socială – ambele forme fiind cuprinse în conceptul de „securitate socială”. Aceste sisteme de securitate socială au evoluat mult după cel de al Doilea Război Mondial din nevoia unei „păci sociale”, mai ales în condițiile de criză sau depresiune economică, precum și în perioadele transformatoare. Această dezvoltare a avut loc în strânsă legătură cu condițiile istorice, economice și sociale din fiecare țară. În prezent, acțiunile de protecție socială vizează prevenirea, diminuarea și înlăturarea consecințelor nu doar ale „riscurilor sociale”, dar și ale consecințelor determinate de boală, bătrânețe, șomaj, de reducerea și absența veniturilor, lipsa locuinței, de analfabetism, incultură, degradarea mediului înconjurător, delincvență etc.

Politicile de protecție socială realizate în dimensiuni reale sunt foarte binevenite și în perioadele de criză. Alocațiile sociale atenuază impactul negativ al crizei asupra calității vieții nivelului de trai al anumitelor categorii de cetățeni.

Sistemele de protecție socială exercită un rol important și în asigurarea securității economice umane. Fiind corelate în mod direct cu nivelul de bunăstare al oamenilor, aranjamentele sociale au menirea să diminueze erodarea veniturilor de impactul negativ al diferitelor situații imprevizibile. Într-un mediu economic turbulent, cum este cel al Moldovei, sistemul de protecție socială și politicile sociale sunt chemate să atenueze costurile sociale ale reformelor politice și economice și să evite deteriorarea standardelor de trai ale categoriilor socialmente vulnerabile ale populației.

Creșterea calității vieții populației unei țări presupune, în mod obligatoriu, asigurarea unui nivel de trai decent pentru toți cetățenii acesteia, deci și pentru grupurile așa-numite defavorizate care nu dispun de posibilități pentru satisfacerea la nivel minim necesar a trebuințelor, precum sunt: bătrânii fără sau cu pensii foarte mici, șomerii, persoanele cu handicap, familiile dezintegrate, tinerii care doresc să-și întemeieze o familie și nu au mijloace financiare etc.

Asigurarea calității vieții acestora în limite normale necesită un sprijin sistematic din partea societății, printr-o politică socială a statului care să asigure: crearea și funcționarea unui sistem de ajutoare de șomaj, fixarea unui salariu minim pe economie, intervenția privind repartitia și transferul veniturilor, dreptul la muncă și rolul sindicatelor privind politicile sociale la nivel microeconomic, durata zilei de muncă și condițiile habitatului, problema timpului liber și politica culturală etc.

Elaborarea unei politici de protecție socială se bazează pe principiul conform căruia bunăstarea societății depinde hotărâtor de bunăstarea fiecărui individ în parte. Nu poate exista societate bogată cu majoritatea oamenilor săraci.

S-a constatat deja faptul că o societate este cu atât mai solidă economic și social, cu cât are o clasă de mijloc mai puternică și mai dezvoltată și cu cât polarizarea acesteia este mai redusă.

Protecția socială nu înseamnă numai protecția unor categorii defavorizate ale populației, ci și protecția populației în ansamblul său împotriva unor fenomene sociale cu efect negativ asupra calității vieții, cum

sunt: fenomenele de corupție, de poluare a mediului înconjurător, tensiunile interetnice sau între grupuri sociale, consumul de droguri, pericolul extinderii unor boli etc.

Creșterea calității vieții populației are deci o coordonată – protecția socială printr-o politică socială coerentă a statului. Un sistem de protecție socială nu constituie doar o exigență de ordin moral și politic, ci și una de ordin economic.

Deci, politica socială specifică perioadei de criză poate fi privită ca un „colac de salvare” și trebuie să cuprindă, în primul rând, protecția socială pentru a asigura individului posibilitatea traversării acestei perioade de criză, în condiții mai bune cu efecte sociale negative, cât mai reduse, sau pentru a diminua impactul crizei asupra calității vieții.

Sistemul actual de protecție socială în Republica Moldova este conceput ca un sistem de inițiative economice, juridice, sociale și organizatorice din partea statului în scopul garantării unui standard de viață adecvat păturilor socialmente vulnerabile.

Potrivit Constituției, statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică și de protecție socială de natură să asigure tuturor cetățenilor un nivel de trai decent.

În Republica Moldova a fost adoptat un sistem de legi care include prevederi ce se referă aproape la toate riscurile la care sunt supuși indivizii și familiile lor: boală, invaliditate, bătrânețe, familii cu copii, deces etc. Dar, poate oare exista în perioada de criză un pensionar al cărui minimum de existență constituie 1137 lei, iar pensia minimă pentru limita de vârstă la 1 aprilie 2009 era 570,11 lei, sau poate oare o familie să înmormânteze un membru decedat cu 900 lei, sumă care se alocă în 2009 de la Bugetul asigurărilor sociale de stat pentru deces? Sau: poate fi oare întreținut un copil cu vârsta de până la un an cu 230,8 lei pe lună când minimumul de existență este de 501,4 lei, iar de la vârsta 7-16 ani indemnizația este de 50 lei pe lună, iar minimumul de existență – 1384,1 lei? Considerăm că aceasta este imposibil. Conform cadrului legislativ creat, au fost luate și alte măsuri de protecție socială, și anume: au fost introduse prestații noi, precum ajutorul de șomaj și alocații de sprijin, dar mecanismul de a beneficia de aceste alocații este atât de complicat, încât este mai ușor a ceda aceste alocații decât a le primi. Și anume așa procedează marea majoritate a șomerilor – nu se înregistrează ca șomeri, astfel păstrându-se și procentul normal al șomajului, se reduc și cheltuielile pentru întreținerea acestora, dar nicidecum nu se îmbunătățește calitatea vieții lor.

Conform prevederilor art.13 al Legii privind pensiile de asigurări sociale de stat, nr.156-XIV din 14 octombrie 1998, anual, începând cu 1 aprilie, se indexează partea de pensii achitată din mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat. Așadar, cu toate indexațiile, începând de la 1 aprilie 2009 mărimea medie a pensiei pentru limita de vârstă a constituit 800,42 lei, fiind cu mult mai mică decât minimumul de existență amintit mai sus.

Pentru a vorbi despre o calitate a vieții cât de cât adecvată, ar trebui ca salariul minim, pensiile și alte alocații din partea statului să corespundă cu minimumul de existență și după aceasta să se indexeze veniturile în corespundere cu nivelul de inflație; în așa fel, ar fi garantată o stabilitate a veniturilor fixe.

Spre regret, sistemul protecției sociale este diferit de sistemul din țările dezvoltate, unde acesta are cu adevărat aport, destul de mare, în menținerea calității vieții populației. În țările dezvoltate sistemul de protecție socială se bazează pe principiul de acumulare personală, iar în Republica Moldova – pe principiul solidarității generațiilor, ceea ce înseamnă că populația încadrată în câmpul muncii își asumă responsabilitatea pentru generația inactivă. În caz că populația activă nu este încadrată în câmpul muncii sau, și mai rău, este plecată peste hotare la muncă pentru a-și întreține familiile, responsabil de toate este statul.

Sistemul de protecție socială din Republica Moldova constă din două componente de bază, care se completează reciproc.

1) *asigurarea socială* – oferă o compensație în cazul în care o persoană își pierde serviciul din cauza îmbolnăvirii, reducerii personalului, vârstei înaintate, concediului de maternitate sau a concediilor de muncă. Asigurarea socială se bazează pe contribuțiile plătite de patroni și angajați. Pentru anul 2009 aceasta constituie 23% din partea angajatorului și 6% din partea angajatului;

2) *asistența socială* – reprezintă un ansamblu de servicii medicale, sociale etc. acordate familiilor nevoiașe, persoanelor în vârstă sau persoanelor cu handicap.

În prezent, sistemul de protecție socială din Republica Moldova acoperă segmente sociale, nu persoane defavorizate. Din această cauză, resursele nu sunt utilizate echitabil din punct de vedere social și contribuie într-o proporție neînsemnată la menținerea calității vieții, în special a păturilor vulnerabile. O bună parte din

resurse sunt alocate beneficiarilor care nu sunt defavorizați. Sistemul de protecție socială din Republica Moldova este foarte complex, fragmentat (câteva instituții sunt implicate în gestionarea acestor politici) și lipsit de transparență financiară.

Astfel, o singură persoană poate beneficia de mai multe tipuri de plăți, iar unele familii, care sunt într-adevăr sărace, nu au nici o susținere.

Spre regret, dar trebuie să constatăm că serviciile de asistență socială sunt concentrate mai mult în mediul urban, în detrimentul comunităților rurale. Este cazul de a atrage mai multe organizații nonguvernamentale în sistemul de producție socială, deoarece protecția socială este o responsabilitate colectivă a întregii societăți. La realizarea ei trebuie să participe atât statul prin instituții special create, cât și organizațiile neguvernamentale, organizațiile religioase, societățile de caritate, fundațiile, persoanele fizice etc.

În societatea noastră, neobișnuită cu acțiunile de protecție socială, procesul de creare și funcționare a unor astfel de organizații neguvernamentale se află încă la etapa incipientă, contribuția acestora fiind destul de redusă.

Generalizând cele expuse *supra*, am putea concluda că sistemul de protecție socială din Republica Moldova necesită o schimbare radicală care ar corespunde unor principii internaționale ce s-au afirmat pe parcursul a mai multor decenii. În țară trebuie formate niște standarde naționale de protecție socială care ar include următoarele principii:

- ✓ Acoperire universală – toată populația care necesită un suport din partea sistemului de protecție socială trebuie să aibă acces la alocații adecvate pe baza principiului echității și egalității.
- ✓ Alocațiile trebuie să fie un drept previzibil al populației și al contribuabililor.
- ✓ Echitate și egalitate – prevede excluderea oricărei discriminări în procesul de utilizare a surselor din contul sistemului de protecție socială.
- ✓ Protecția de sărăcie – sistemele de protecție socială trebuie să garanteze cetățenilor și să asigure o alocare minimă de protecție eficientă împotriva sărăciei.
- ✓ Înlocuirea venitului nerealizat – sistemele create în baza contribuțiilor din salariile angajaților trebuie să asigure tarife de înlocuire garantate pentru persoanele ale căror venituri sunt mai mici decât nivelul mediu.
- ✓ Evaluări actuale ale cuantumului contribuțiilor și alocațiilor – adică, pentru sistemele care funcționează pe baza contribuțiilor cuantumul alocațiilor trebuie să fie adecvat nivelului mediu al alocațiilor plătite.
- ✓ Politici corespunzătoare și coordonare.
- ✓ Responsabilitate pentru administrare. Statul trebuie să rămână ultimul garant al drepturilor la asistența socială, iar plătitorul de contribuții și beneficiarii de alocații trebuie să participe la administrare.

Încrederea societății față de sistemul de asistență socială apare atunci când are loc o protecție socială eficientă a oamenilor, fie în perioadă de criză sau în timpuri de prosperitate.

Bibliografie:

1. „Guvernare responsabilă pentru dezvoltarea umană”. Raportul Național al dezvoltării umane, 2003.
2. Asigurarea Socială. - 2009. - Nr.4.
3. Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2009 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova. - 2008. - Nr.237-240. - P.17.

Prezentat la 17.09.2009